

Het zal je maar gebeuren. Je kind kan niet zo lekker meekomen op school. Het is snel afgeleid, lezen wil maar niet lukken en rekenen gaat ook met moeite. De school stelt voor een psychologisch onderzoek te laten doen en nu staat het daar zwart op wit: het IQ is dermate laag dat er sprake is van een licht verstandelijke beperking (LVG). "Onmogelijk en ongehoord", vindt Albert Ponsioen. Hij is klinisch neuropsycholoog bij Lucertis Kinder- en Jeugdpsychiatrie in Beverwijk en heeft al jaren te maken met de problematiek van LVG-kinderen. "Een laag IQ mag nooit als verklaring voor het moeilijk kunnen leren worden gebruikt."

Neuropsycholoog Albert Ponsioen kijkt anders naar kinderen met licht verstandelijke beperking

'Dit zijn kinderen met

Ponsioen ziet liever niet dat de term licht verstandelijk gehandicapt (LVG) of licht verstandelijk beperkt (LVB) wordt gebruikt. Ook stoort hij zich aan de negatieve kenmerken als 'lastig' die deze kinderen krijgen toebedeeld. "De kinderen krijgen vooral te horen wat ze niet zijn en niet kunnen". Hij wil dan ook dat er met andere ogen naar deze kinderen wordt gekeken en houdt daarom in zijn boek 'Een kind

'De kinderen krijgen vooral te horen wat ze niet zijn en niet kunnen'

met mogelijkheden' een warm pleidooi om juist te kijken naar waar deze kinderen wel toe in staat zijn en onder welke omstandigheden deze vaardigheden het best tot hun recht komen. Zijn mede-auteur is Daan Pellini, een ervaringsdeskundige. "Daan heeft eigenlijk nooit om hulp gevraagd, maar heeft ook nooit passende hulp gekregen. Althans niet met de inzichten van nu." De voorbeelden en beschreven ervaringen geven nog eens extra aan dat de term licht verstandelijk beperkt niet echt houdbaar is. Ponsioen wil daarom graag uitleggen wat LVG wel

en niet is, hoe het IQ vastgesteld wordt en waarom de huidige manier van testen niet werkt. Volgens hem is het een misvatting dat het IQ een verklaring is voor het niet goed kunnen meekomen op school. "Intelligentie is een samenstelling van veel verschillende vaardigheden, en bovendien redt 75 procent van de kinderen met een laag IQ het juist wel in het regulier onderwijs". Krijgen kinderen dan het label LVG terwijl dat niet (helemaal) juist is?

Moeilijk lerend

Als we het over de termen licht verstandelijk beperkt of zwak begaafd hebben, krijg je al snel het idee dat het onmogelijk over 'jouw kind' gaat. 'Moeilijk lerend' klinkt al een stuk vriendelijker. Maar als uit een IQ-test blijkt dat de score tussen de 70 en de 85 ligt, wordt er door psychologen gesproken van zwakbegaafdheid. Is de score van de IQ-test lager dan 70 en is er ook (voor het achttiende jaar) sprake van beperkingen in het aanpassingsgedrag (bijvoorbeeld problemen met communicatie, zelfstandigheid, voor jezelf zorgen), dan noemt men dat een licht verstandelijke beperking. Moeilijk kunnen leren of een leerachterstand hebben hoeft op zich geen probleem te zijn. Maar omdat veel kinderen met een lager IQ daarnaast

autisme, ADHD, angststoornissen of gedragsproblemen hebben, kunnen de problemen zich zowel thuis als in het onderwijs snel opstapelen. In het regulier onderwijs kan een kind met leerproblemen en bijkomende problematiek vaak niet voldoende geholpen worden. Afhankelijk van de diagnose komt een kind dan in cluster 3 of 4 terecht waar de leerachterstand meestal niet meer ingelopen wordt. Daan Pellini verklaart zijn leerachterstand in het boekje als volgt: "Ik kan wel een hoop leren, maar het duurt alleen wat langer. En dat is wel een probleem als je iets voor school moet onthouden en het dan diezelfde avond weer vergeten bent." Een licht verstandelijke beperking komt vaker voor dan je zou denken. Uit de cijfers van de Vereniging Gehandicapten-

mogelijkheden'

Albert Ponsoen, klinisch neuropsycholoog bij Lucertis Kinder- en Jeugdpsychiatrie in Beverwijk. Volgens hem is het een misvatting dat het IQ een verklaring is voor het niet goed kunnen meekomen op school. "Intelligentie is een samenstelling van veel verschillende vaardigheden, en bovendien redt 75 procent van de kinderen met een laag IQ het juist wel in het regulier onderwijs."

zorg Nederland (VGN) blijkt dat een op de zes Nederlanders een IQ heeft dat meer dan vijftien punten lager dan gemiddeld is (het gemiddelde is 100). Voor de meeste mensen is een lager IQ geen belemmering om hun leven op redelijke wijze in te

'Vaak zien we bij deze gezinnen een cumulatie van problemen'

vullen, maar voor een aantal gezinnen geeft dit problemen in de omgang en communicatie met elkaar en de omgeving. "Vaak zien we bij deze gezinnen een cumulatie van problemen: financieel gaat het mis, er kan sprake zijn van verslaving

en veelal spelen ook psychiatrische problemen een rol", licht Ponsoen toe. Hulp en ondersteuning moeten vooral betaald worden uit de AWBZ. Door nog meer te bezuinigen op begeleiding en de eigen bijdrage te verhogen, kun je je afvragen of dat juist niet veel grotere (financiële en sociale) problemen veroorzaakt. Zou investeren in maatwerk op jongere leeftijd dan niet juist veel meer voordelen bieden?

Lage zelfwaardering

Ponsoen is ervan overtuigd dat er veel beter procesmatig dan resultaatgericht naar een kind gekeken kan worden. In zijn boek doet hij een voorstel om op een andere manier onderzoek te doen. Om de intelligentie te kunnen vaststellen zijn er verschillende instrumenten ontwikkeld.

Maar de testen die nu vooral gebruikt worden, geven niet altijd voldoende informatie over de werkelijke capaciteiten van een kind. Bovendien worden de testresultaten door verschillende factoren beïnvloed. Bijvoorbeeld het tijdstip en de tester kunnen van invloed zijn op de testresultaten. Sommige kinderen zijn 's ochtends op hun best, anderen in de middag. En je zit toch vaak een paar uurtjes met zo'n tester alleen in een kamer. Als je die mevrouw of meneer niet aardig vindt, scheelt dat een hoop in de motivatie om de opgaven snel of nauwkeurig te maken. Maar vooral het type test is van invloed. Een van de testen die het meest gebruikt wordt voor kinderen die moeilijk leren is de WISC. Deze test bestaat uit twee delen: verbaal →

en perfoormaal. Vooral kinderen die moeite hebben om hun gedachten onder woorden te brengen, kunnen op het verbale deel slecht scoren. "Zinvoller is om bij de kinderen die zo'n test hebben gedaan naar de achtergrond van de resultaten te kijken. Welke (leer)vaardigheden blijven achter? Met welke vaardigheden is het eigenlijk best goed gesteld? Als bij deze kinderen de uitslag van een IQ-test als verklaring voor hun leerprobleem wordt gebruikt en deze uitslag ook nog eens tot een uitspraak over de mate van een verstandelijke beperking leidt ('Je kunt niet goed leren omdat je licht verstandelijk gehandicapt bent'), is het niet vreemd dat de zelfwaardering van een kind een flinke knauw oploopt", legt Ponsioen uit.

'Eigenlijk hadden we maar een half uur les. Kansloos'

Het resultaat van de IQ-test moet dus gezien worden als een constatering, een beginpunt voor verder onderzoek dat meer informatie kan opleveren voor gerichte behandeling en begeleiding. Bovendien kan met de verkregen informatie een poging worden ondernomen om de achterstanden op school weg te werken. Maar het moet volgens Ponsioen niet alleen gaan om die intelligentietest: "De problemen doen zich vooral voor op het gebied van het sociaal aanpassingsvermogen. Daaronder vallen praktische, sociaal communicatieve en probleemoplossende vaardigheden en zelfcontrole. Het is belangrijk om jezelf en anderen te begrijpen. Oftewel wat

mensen denken en voelen, hoe ze zich gedragen en waarom. De taalontwikkeling van een kind staat in direct verband met de ontwikkeling van deze vaardigheden. Maar ook innerlijke taal speelt een belangrijke rol in het aansturen van je gedrag en het reguleren van je emoties." Een testbatterij moet daarom inzicht geven in de werkelijke problemen en waar de talenten en mogelijkheden liggen, niet alleen op het gebied van intelligentie, maar ook op het vlak van persoonlijkheid, gedrag en omgeving.

Taaldenken

Een van de alternatieven die Ponsioen voorstelt is de CAS (Cognitive Assessment System), waarmee belangrijke leervaardigheden van kinderen (aandacht en concentratie, informatieverwerking, planning en organisatie) kunnen worden gemeten. Het resultaat moet een beeld geven hoe we tot leren komen. Daarnaast adviseert hij onderdelen uit de WISC, onderzoek naar de executieve functies en verschillende tests om te kunnen beoordelen hoe mensen met sociale situaties omgaan. In zijn boek geeft Ponsioen een voorbeeld van een tienjarige jongen die al jaren een school voor zeer moeilijk lerende kinderen bezoekt. De jongen heeft moeite om zich uit te drukken en sinds hij in een gezinsvervangend huis zit, zijn de gedragsproblemen alleen maar toegenomen. Uit het uitgebreide onderzoek blijkt de jongen meer te begrijpen dan hij in woorden duidelijk kan maken. Dat kan verklaren waarom hij met een WISC verbaal heel laag uitkomt en perfoormaal hoger dan gemiddeld. Bovendien lijkt het logisch dat er dan in de communicatie met anderen sneller misverstanden ontstaan, wat weer leidt tot frustraties. En voor het uiten van onvrede heb je dan alleen nog gebaren

Een kind met mogelijkheden, een andere kijk op LVG-kinderen, Albert Ponsioen i.s.m. Daan Pellini. Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum, ISBN 978 90 313 8251 4. Prijs € 19,50

over. Naar aanleiding van de resultaten werd zowel de jongen als zijn begeleiders uitgelegd wat er aan de hand is en welke aanpak wel helpt. Alleen die toelichting bleek al een positieve uitwerking op zijn gedrag te hebben. Na een therapie gericht op zijn taaldenken liet na verloop van tijd de taalbegrijptest een voorzichtige verbetering zien.

Het belang van een andere manier van kijken wordt duidelijk als we iets verder in de toekomst van kinderen met een LVG-label kijken. Ponsioen somt op: "Als kinderen wordt verteld dat ze niets kunnen en ook nauwelijks meer theorie aangeboden krijgen, terwijl ze dat wel aan zouden kunnen, raken ze gefrustreerd. Naast alle problemen is er dan ook geen zicht op een vakdiploma en dan wellicht ook niet op werk. De problemen stapelen zich alleen maar op". Daan heeft daar ook ervaring mee: "Op school moest ik om 9 uur een boekje lezen, om 10 uur was het pauze en daarna gamen tot 11 uur. Eigenlijk hadden we maar een half uur les. Kansloos." De ervaring leert dat niet iedere psycholoog uit zichzelf aanvullend onderzoek aanbiedt. "Als ouder zul je daar op moeten aandringen. Maar als je kind daardoor meer kans heeft op een betere toekomst, lijkt me die moeite beslist niet te veel." ■

Twee groepen

Voorheen werden kinderen met leerproblemen in twee groepen verdeeld. Moeilijk lerende kinderen (MLK) met een lagere algemene intelligentie (IQ-score lager dan 85) en kinderen met een gemiddelde intelligentie, maar met grote onregelmatigheden in hun intelligentieprofiel (LOM: kinderen met Leer- en Opvoedingsmoeilijkheden). Bij de eerste groep zou de lagere intelligentie de problemen veroorzaken, bij de tweede groep zou het om specifieke leerstoornissen gaan zoals dyslexie en dyscalculie of gedragsstoornissen zoals ADHD of autismespectrumstoornissen.